

FOLIUM CLASSICUM

Nro 101

13.10.2024

Tässä numerossa:

Puheenjohtajan tervehdys	Marja Vierros	3
In memoriam Anne Helttula (1942–2024)	Outi Merisalo	5
Villa Medici Rooman Pincio-kukkulalla	Jamie Vesterinen	7
Uutta kirjallisuutta	Toim. Jamie Vesterinen	11
Palkitut ylioppilaat	Toim. Antti Ijäs	13
<i>Forum Classicum</i> – Kansainväliset latinapäivät		
Tampereella 22.–23.10.1994	Olli Salomies	15
Antiikintutkimuksen tulevaisuus maassamme (2.4.1970)	†Holger Thesleff, toim. Antti Ijäs	18
Tulevia tapahtumia	Toim. Antti Ijäs	24

FOLIUM CLASSICUM, Klassillis-filologisen yhdistyksen jäsenlehti, ilmestyy kerran vuodessa syyslukukauden alussa painetussa muodossa ja sähköisesti yhdistyksen verkkosivuilla. Päätoimittaja: prof. Marja Vierros; toimitussihteeri: FT Antti Ijäs.

Yhteydenotot pyydetään osoitteeseen sihteeri@kfy.fi.

KLASSILLIS-FILOLOGINEN YHDISTYS (KFY) on tieteellinen seura, jonka tarkoitus on herättää ja ylläpitää harrastusta antiikin kulttuuria kohtaan, edistää sitä koskevaa tieteellistä tutkimusta ja olla yhdyssiteenä tämän alan tutkijoiden ja harrastajien kesken. Tätä varten yhdistys järjestää esitelmä- ja keskustelutilaisuuksia, harjoittaa julkaisutoimintaa ja edistää muillakin samanlaatuisilla tavoilla antiikin tutkimista tai tuntemista.

TOIMIHENKILÖT. Yhdistyksen puheenjohtajana toimii prof. Marja Vierros (puheenjohtaja@kfy.fi), varapuheenjohtajana dos. Antero Tammisto ja sihteerinä / rahastonhoitajana FT Antti Ijäs (sihteeri@kfy.fi). Lisäksi hallitukseen kuuluvat prof. Mika Kaja-va ja prof. emeritus Olli Salomies. Yhdistyksen postiosoite: Klassillis-filologinen yhdistys, c/o Kielten osasto (klassillinen filologia) PL 24 (Unioninkatu 40), 00014 Helsingin yliopisto.

YHDISTYKSEEN VOI LIITTYÄ maksamalla jäsenmaksun tilille Danske Bank FI93 80001470979064 (viitenumero 1009) ja lähettämällä osoitetietonsa sihteerille. Varsinainen jäsenmaksu on 30 euroa, opiskelijamaksu 10 euroa.

Yhdistyksen KOTISIVUT: www.klassillisfilologinenyhdistys.wordpress

Kannen kuva: Niobidit-veistosryhmä Villa Medicin puutarhassa. (Kuva: Jamie Vesterinen.)

Puheenjohtajan tervehdys

Marja Vierros

Uutena puheenjohtajana olen vielä opettelemassa yhdistyksen toimintavuoden merkkipäiviä. Tätä kirjoittaessani on tullut *Fo-lium Classicumin* kokoamisen aika, ja kiitänkin ahkeria jäseniämme jutuista, jotka saamme luettavaksemme.

Yksi jutuista tosin on kirjoitettu menneisyydessä, sillä viime keväänä järjestetyssä Holger Thesleffin muistoseminaarissa – erittäin onnistunut ja suuren yleisön saavuttanut tapahtuma – prof. em. Heikki Solin antoi Klassillis-filologisen yhdistyksen puheenjohtajan ja sihteerin nähdä arkistonsa kätköistä löytyneen Thesleffin laatiman kirjoituksen otsikolla ”Antiikintutkimuksen tulevaisuus”. Kyseinen teksti oli luonnos alustukseksi Klassillis-filologisen yhdistyksen 21.4.1970 järjestämään keskustelutilaisuuteen. Päätimme julkaista tekstin *Fo-liumissa*, sillä on kiinnostavaa lukea, kuinka samanlaisia kysymyksiä antiikintutkimuksen kohdalla edelleen nousee esiin keskusteluisa, yli viisikymmentä vuotta myöhemmin, ja toisaalta kuinka yliopistomaailma ja opintojen sisältö on muuttunut paljonkin.

Monet asiat, joita Thesleff alustuksessaan ehdottaa alan tulevaisuudennäkymien parantamiseksi, ovat kuitenkin toteutuneet: käännöksiä antiikin kirjallisuudesta julkaistaan jatkuvasti, tuoreimpana esimerkkinä Plautuksen näytelmien kokoelma tältä syksyltä (ks. uutuskirjojen luettelo tässä lehdessä); tiedettä popularisoidaan ja tietokirjoja julkaistaan (esimerkiksi nyt lokakuussa ilmestyy Gaudeamukselta teos *Antiikki ja me*, jossa parikymmentä antiikintutkijaa valottaa antiikintutkimuksen suomalaista kenttää). Thesleffin peräänkuuluttama yhteistyöelin, ”aivotrusti”, on sekini tavallaan

toteutunut äskettäin perustetun Antiikintutkimuksen verkoston myötä, joskaan yhteiskunnan muiden osa-alueiden vaikuttajia verkostossa ei ole mukana, mutta heitä toisaalta on säätiöissä, jotka ylläpitävät tiedeinstituuttejamme.

Kevään jäsenkirjeessä mainitsin Helsingin yliopistossa meneillään olevan antiikin materiaalisuuden opintokokonaisuusien lakkautusuhana. Tiedekuntaneuvosto äänesti asiasta, ja esitys lakkautuksesta kaatui, joskaan resursseja tiedekunta ei kokonaisuuksille antanut. Opintokokonaisuusien pyörittäminen hoituu monen lehtorin ja professorin yhteistyöllä heidän muiden tehtäviensä ohella. Voitto se kuitenkin oli (eikä Pyrrhoksen sellainen), sillä lakkautettuja opintokokonaisuuksia olisi hyvin vaikea saada uudelleen perustettua myöhemmin. Tiedekuntien tiukoissa rahoitustilanteissa jokaista rekrytointia myös tarkastellaan aina senhetkisessä tilanteessa, ja pienten opintosuuntien olemassaolo on vahvasti riippuvainen siitä, sattuuko olemaan myötä- vai vastatuuli taloudessa silloin, kun joku toimestaan eläköityy.

Syksyn myötä olemme myös saaneet juhlistaa yhdistyksen edellisen puheenjohtajan, latinan kielen ja Rooman kirjallisuuden professori Anneli Luhtalan eläkkeelle siirtymistä. Toivotamme hänelle oikein miellyttäviä ja kiinnostavia tutkimus- ja eläkepäiviä!

Samalla toivotan jäsenille ja muille lukijoille hyvää syksyä ja toivotan kaikki tervetulleiksi kokouksiin. Ohjelma kevään osalta tarkentuu myöhemmin; tilannetta kannattaa seurata yhdistyksen verkkosivuilta (joiden osoite pian vaihtuu).

Muutoksia yhteystiedoissa

Uuden verkkopalvelun hankinnan myötä Klassillis-filologisen yhdistyksen, *Arctoksen* ja Reinhold Ekholmin säätiön sähköpostiosoitteissa on tapahtunut muutoksia. Yhdistyksen uudet sähköpostiosoitteet ovat:

puheenjohtaja@kfy.fi (puheenjohtaja)
sihteeri@kfy.fi (sihteeri)

Arctoksen uudet sähköpostiosoitteet ovat:

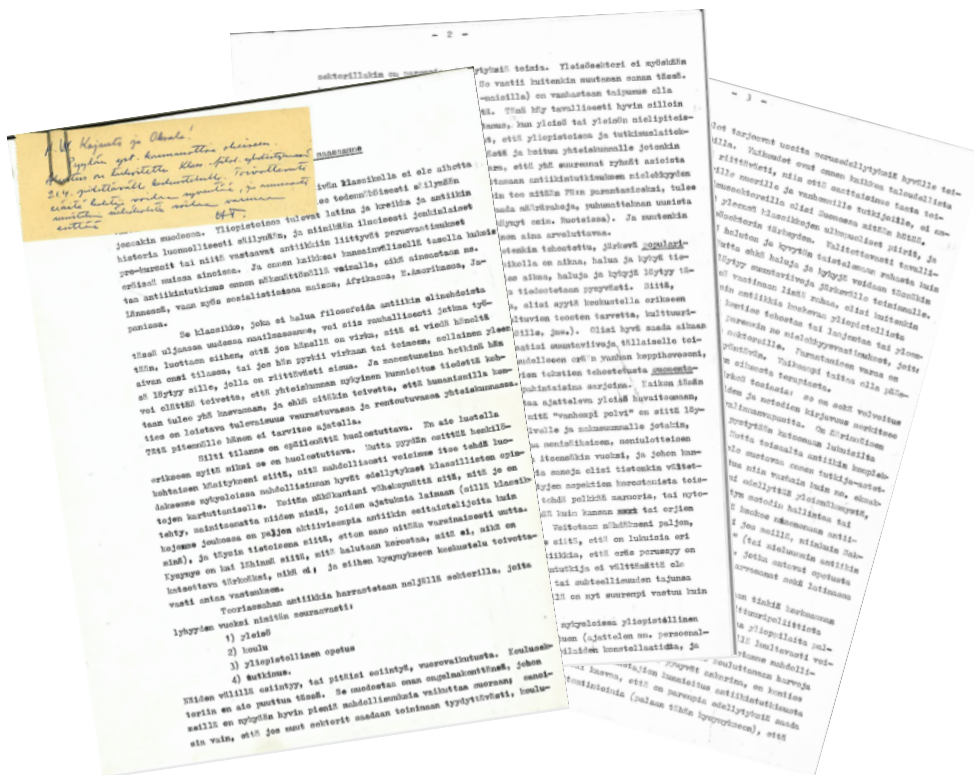
arctos-editor@kfy.fi (toimitussihteeri)
arctos-reviews@kfy.fi (kirja-arvostelutoimittaja)

Reinhold Ekholmin säätiön uusi sähköpostiosoite on:

reinholdekholminsaatio@kfy.fi

Tämän lehden mennessä painoon yhdistyksen verkkosivut löytyvät vielä vanhasta tutusta osoitteesta.

A. I.

Sivuja prof. em. Holger Thesleffin alkuperäisestä käsikirjoituksesta. (Ks. s. 18–22.)

In memoriam Anne Helttula (1942–2024)

Outi Merisalo

Anne Kaarina Helttula (19.1.1942 Helsinki – 12.4.2024 Helsinki) teki elämäntyönsä myöhäislatinan ja piirtokirjoitusten tutkijana. Hän opetti klassista filologiaa Helsingin, Turun ja Jyväskylän yliopistoissa sekä Suomen Rooman-instituutissa Villa Lantessa.

Anne Helttula syntyi ja kasvoi Helsingissä. Vuonna 1961 hän alkoi opiskella englantilaista filologiaa, yleistä kirjallisuustiedettä ja Rooman kirjallisuutta Helsingin yliopistossa. Rooman kirjallisuudesta (sittemmin latinan kieli ja Rooman kirjallisuus) tuli muutamana vuoden päästä hänen pääaineensa. Oppiaine suuntautui 1950–1960-luvuilla voimakkaasti myöhemmän latinan tutkimukseen, piirtokirjoitustutkimukseen ja nimistöntutkimukseen, jota edisti erityisesti Rooman kirjallisuuden professori Iiro Kajanto (1925–1997). Kajanto oli opiskellut ja tehnyt tutkimusta Suomen Rooman-instituutissa Villa Lantessa sen alkuajoista lähtien ja perehtynyt instituutin järjestyksessä toisen johtajan, Helsingin yliopiston Kreikan kirjallisuuden professorin Henrik Ziliacuksen (1908–1992, johtajakausi 1956–1959) johdolla mm. piirtokirjoitustutkimukseen eli epigrafiikkaan.

Piirtokirjoitustutkimus on edelleen yksi Suomen Rooman-instituutin painoalueita. Myöhemmän latinan tutkimuksen kansainvälinen johtohahmo, Helsingin yliopiston roomaanisen filologian professori Veikko Väänänen (1905–1997) oli johtanut Suomen Rooman-instituuttia (Villa Lante) 1959–1962; hänenkin projektinsa tutki piirtokirjoituksia. Ziliacuksen ja Väänäsen työryhmistä kehittyi kansainvälisesti arvostettu suomalainen epigrafinen koulukunta,

Kajannon oppilaista taas usein samoja metodeita soveltava, niin ikään kansainvälisesti arvostettu suomalainen nimitutkimuksen koulukunta. Anne Helttula valmistui Rooman kirjallisuudesta myöhäislatinaa käsittelevällä pro gradu -tutkielmalla filosofian kandidaatiksi 1969 ja liittyi heti Väänäsen uuteen tutkimusryhmään, joka tarkasteli Vatikaanin pysäköintihallin, Autoparcon, alaisen roomalaisen hautausmaan piirtokirjoituksia. Ne julkaistiin 1973. Myöhäislatinasta ja piirtokirjoituksista tulivatkin Anne Helttulan tutkijantyön keskeiset alat, Suomen Rooman-instituutista tärkeä kiintopiste ja Roomasta pitkäaikainen asuinpaikka. Anne Helttula opetti Helsingin yliopistossa Rooman kirjallisuutta vuodesta 1970, mutta palasi Villa Lanteen jatkamaan myöhäislatinan tutkimuksiaan vuosiksi 1973–1974 Wihurin stipendiaattina. Hän valmistui Helsingin yliopistosta filosofian lisensiaatiksi 1975 ja työskenteli Suomen Rooman-instituutin assistenttina vuosina 1977–1980. Tämän jälkeen hänet nimitettiin Helsingin yliopistoon Rooman kirjallisuuden assistentiksi. Väitöskirjatyö jatkui vuoteen 1987, jolloin Anne Helttula väitteli kansainvälistä huomiota saavuttaneella teoksella *Studies on the Latin accusative absolute* (Helsinki). Vuosina 1986–1989 hän toimi Turun yliopiston latinan kielen ja Rooman kirjallisuuden vs. apulaisprofessorina. Roomaan hän palasi 1989, kun hänet nimitettiin instituutin johtajaksi vuoteen 1992 asti. Hänen työryhmänsä tutki Rooman satamakaupungin, Ostian, Isola Sacra -alueen hautapiirtokirjoituksia ja julkaisi tutkimuksen ensimmäisen osan 2007 (*Le iscrizioni sepolcrali latine nell'Isola Sacra*. Roma).

Vuonna 1997 Anne Helttula nimitettiin Jyväskylän yliopiston latinan kielen lehtoriksi. Hän täydensi tutkimuksellaan ja opetuksellaan silloisen romaanisten ja klassisten kielten laitoksen, sittemmin aineryhmän, Suomessa ainutlaatuista kokonaisuutta. Siinä latinan kielen ja sen myöhäisempien muotojen eli romaanisten kielten opetus ja tutkimus antiikin, keskiajan ja uuden ajan kulttuurikontekstissa toimivat saumattomasti yhdessä. Hän jäi 2007 hyvin ansaitulle eläkkeelle. Kiitolliset kollegat ja oppilaat eri maista laativat hänelle tuolloin juhlakirjan (*Ad itum liberum. Studies in honour of Anne Helttula*. Jyväskylä), jonka artikkelit valaisevat niin Anne Helttulan kuin hänen piirinsä laajoja tutkimusintressejä. Anne jatkoi aktiivisesti tutkimusta, ei ainoastaan *Isola Sacra* -julkaisun tiimoilta vaan myös esim. ruotsalaisen katolisen historioitsijan Olaus Magnuksen (1490–1557) Pohjolan kartan, *Carta marinan* (1539) ja laajan *Pohjoisten kansojen historian* (*Historia de gentibus septentrionalibus*, 1555) kiintoisasta nimistöstä.

Opetus oli tutkimuksen ohella Anne Helttulan suuri intohimo – hänen periaatteensa oli, että ketään ei jätetä yksin. 1960–1970-lukujen vaihteessa alkaneen, vuoteen 2007 jatkuneen opettajanuran aikana tuhannet opiskelijat Helsingissä, Roomassa, Turussa ja Jyväskylässä saivat nauttia hänen huolellisesti valmistelluista luennoistaan ja ennen kaikkea hänen aina ystävällisestä, asiantuntevasta ja napakasta ohjauksestaan. Kymmenet Annen oppilaat ovat väitelleet ja menestyneet tutkijoina, vielä useammat ovat sijoittuneet opettajiksi, kääntäjiksi ja muihin tehtäviin. Monista tuli hänen elinikäisiä ystäviään. Kollegat arvostivat hänen pätevyyttään, rauhallisuuttaan ja luotettavuuttaan. Ystävät muistavat hänen inhimillisen lämpönsä, laajan sivistyksensä, kiinnostuksensa kulttuuriin, hienovaraisuutensa, kuivahkon huumorinsa ja vankkumattoman lojaalisuutensa. Sisaruksilleen, veljensä lapsille ja lapsenlapsille hän oli läheinen täti ja isotäti, jolle suvun nuorten opiskelu oli tärkeä ja jonka esimerkki innosti lähtemään maailmalle.

(Kuva: Outi Merisalo.)

Villa Medici Rooman Pincio-kukkulalla

Jamie Vesterinen

Historiaa

Vierailin viime marraskuussa Rooman Pincio-kukkulalla ja sen lounaiskulmassa sijaitsevassa Villa Medicissa. Rooman historiallisen keskustan koillispuolella 61 metriä merenpinnan yläpuolelle kohoava *Mons Pincius* oli ylhäisön suosiossa jo antiikin aikaan, jolloin siellä sijaitsi huviloita ja puutarhoja. Nimensä se sai 300-luvulla jKr. Pinciusuvulta.

Villa Medicin alue oli osa vuoden 60 eKr. tienoilla perustettuja Luculluksen puutarhoja (*Hortii Lucullani*), jotka siirtyivät sittemmin keisari Claudiuksen vaimon Messalinan omistukseen ja tunnetaan hänen murha paikkanaan. Alueen vaiheista keskiajalla ei tiedetä paljoakaan. 1500-luvun puolivälissä siellä sijaitsi kardinaali Marcello Crescenzin pieni Casina Crescenzi, kunnes vuonna 1564 sen osti kardinaali Ricci da Montepulciano.

Paikalla nykyään kohoava manieristinen renessanssihuvila rakennettiin kardinaali Riccin sukulaisten tilauksesta silloiselle maaseudulle viinitarhojen keskelle Aurelianuksen muurin rajaamalle kaistaleelle kukkulan reunalla. Arkkitehtinä toimi alun perin firenzeläinen Nanni di Baccio Bigio, jonka kuoltua tehtävää jatkoi hänen poikansa Annibale Lippi.

Vuonna 1576 huvilan hankki omistukseensa kardinaali Ferdinando de' Medici (1549–1609). Kangaskaupalla ja pankkitoiminnalla 1300-luvulta lähtien vaurastunut firenzeläinen mahtisuku oli hankkinut poliittista vaikutusvaltaa muun muassa sotien osapuolia rahoittamalla ja päässyt vuonna 1465 Ranskan kuningashuoneen suojelukseen. Tästä

osoituksena Medicit saivat lisätä viittä punaista palloa – yhden teorian mukaan veriappelsiineja – kuvaavaan sukuvaakunaansa sinisellä taustalla olevat ranskanliljat.

Isoveljensä Francesco I:n kuoltua vuonna 1587 Ferdinandosta tuli Toscanan suurherttua Ferdinando I. Vuonna 1589 hän luopui kardinaalin virasta naidessaan Lothringenin herttuan tyttären Christinan. Huvila jäi suvun omistukseen, kunnes Medicien isälinjan sammuttua sen osti Lothringeneilta Napoleon vuonna 1801. Kaksi vuotta myöhemmin siihen muutti Ranskan taideakatemia, joka toimii siinä edelleen.

Ferdinando de' Medicin uudistukset

Ferdinando oli innokas kulttuurin ja taiteen tukija, ja nämä mieltymykset näkyivät hänen huvilassa teettämässään uudistustöissä. Niiden johtoon nimitettiin arkkitehti ja kuvanveistäjä Bartolomeo Ammannati. Suunnitelmaan kuului alun perin peittää Roomaan avautuva näkymä muurilla, sillä kardinaali ei välittänyt katsella rahvaan asuttamaa alakaupunkia. Muurin rakennustyö kuitenkin keskeytettiin ja valmiiksi saatu osa purettiin, kun näköalat tulivat muotiin. Nykyään Villa Medicista avautuvaa maisemaa pidetään yhtenä Rooman hienoimmista.

Villa Medicin erikoisin piirre on sen puutarhan puoleinen fasadi, joka on kauttaaltaan koristeltu roomalaisaikaisilla reliefeillä. Jotakuinkin symmetrisesti seinään upotetut reliefit ovat peräisin lukuisista eri monumenteista ja sarkofageista ja edustavat eri tyyliuuntauksia. Niissä on kuvattu muun muassa girlandeja ja teatterinaamioita, kulkueita sekä myyttisiä tapahtumia.

Huvilaa ja sen puutarhaa aikoinaan koristeista veistoksista on nykyisin jäljellä lähinnä kopioita, sillä alkuperäiset Ferdinando vei mukanaan Firenzeen. Veistuskopioiden joukosta löytyvät muun muassa puutarhan puoleista portaikkoa vartioivat Medicin leijonat, joista toinen on antiikkinen ja toinen tehty sen pariin 1500-luvulla, sekä Giambolognan pronssinen Mercurius. Ferdinando myös hankki omistukseensa kardinaali Andrea della Vallen (1463–1534) perustaman suuren kokoelman antiikin taidetta.

Puutarhat

Huvilan yli seitsemän hehtaarin laajuiset, Aurelianusen muurin rajaamat puutarhat noudattavat yhä 1500-luvun tyyliä. Aiemmin viinitarhana palvelleita puutarhoja laajennettiin ja uudistettiin Ferdinandon aikana, ja ne jaettiin kolmeen osaan. Huvilaa vastapäätä aukeava symmetrinen, ikivihreä matala renessanssipuutarha täytettiin taide-teoksilla. Sen kaakkoispuolella sijaitsee verkon kattama metsästyspuutarha. Luoteispuolelle taas tuli suuri hyötypuutarha, joka jaettiin neljään suorakaiteen muotoiseen osaan ja niistä kukin neljään pienempään osaan. Viinitarhat, hedelmäpuut ja vihan-

nestarhat haluttiin kätkeä näkyvistä, minkä vuoksi osat eroteltiin toisistaan korkeilla, ikivihreillä pensasaidoilla.

Hyötypuutarhan kätköistä löytyy kiinnostavia rakennuksia sekä niobideja esittävä veistosryhmä, joka on 1600-luvulta peräisin oleva kopio keisariaikaisista veistoksista. Alkuperäiset veistokset ovat nykyään Uffizin galleriassa Firenzessä. Myytin mukaan Niobe suututti Leton ylpeilemällä suurella lapsiluvullaan. Veistosryhmä esittää hänen lapsiaan, jotka yrittävät paeta Leton kaksosten Artemiin ja Apollonin surmannuolia siinä onnistumatta.

Vähän matkan päässä sijaitsee gypsoteekki, joka sisältää kipsikopioita antiikin veistoksista ja on nykyään opetuskäytössä. Puutarhasta löytyy myös kaunis paviljonki (Studiolo), jonka seinät ja katto on koristeltu freskoin muistuttamaan lintuhäkkiä tai pergolaa. Jacopo Zucchin vuosina 1576–1577 maalaamien freskojen joukossa on lisäksi eriaikaisia näkymiä Villasta ja sen puutarhoista.

Aikoinaan puutarhoissa kerrotaan oleskelleen monenlaisia muualta tuotuja eläimiä. Nykyään siellä tepastelee riikinkukkoja.

Paviljongin kattofreskoa koristavat lukuisat lintu- ja kasvilajit. (Kuva: Jamie Vesterinen.)

Ranskan taideakatemia Roomassa

Vuodesta 1803 lähtien Villa Medici on ollut koti Ranskan taideakatemialle (Académie de France à Rome). Sen perusti Aurinkokuningas Ludvig XIV vuonna 1666, ja se toimi aluksi alakaupungissa Palazzo Capranicassa ja sittemmin Palazzo Mancinissa. Akatemia tarjosi taiteellista koulutusta Prix de Rome -palkinnon voittajille, alkuun maalareille ja kuvanveistäjille. Myöhemmin kategorioihin lisättiin arkkitehtuuri, musiikki ja kaiverrus. Koulutuksen tavoitteena oli oppia jäljittelemällä klassista taidetta ennen oman tyylin kehittämistä.

Palkkio lakkautettiin vuonna 1968, mutta Akatemia järjestää edelleen taiteellista koulutusta stipendiaateille. Alun perin sinne olivat tervetulleita vain naimattomat ranskalaismiehet, mutta nykyään taiteellisten lahjojen lisäksi edellytetään ainoastaan ranskan kielen taitoa.

Viime vuosina Akatemia on avautunut myös yleisölle ja alkanut osallistua roomalaiseen kulttuurielämään. Se avasi ovensa laajasti yleisölle ensimmäisen kerran vuonna 2009 ja on nykyään auki ympäri vuoden.

Sisätiloissa sijaitseviin taiteilijoiden residensseihin ja työtiloihin yleisöllä ei ole pääsyä, mutta Ferdinandon museoituun asuinhuoneistoon sekä puutarhoihin pääsee tutustumaan opastetuilla kierroksilla. Rakenuksen lounaisosassa, johon on sisäänkäynti kadulta, sijaitsee myös taidemuseo, ja siellä ja puutarhassa järjestetään vaihtuvia näyttelyitä.

Loppukaneettina todettakoon, että suomalaisen Rooman-matkaajan vinkkelistä kiinnostaa tietenkin, miten Villa Medicista aukeava näkymä vertautuu Gianicolon tähtytyspaikkaan. Maisema, jonka keskiössä on Vatikaani, aukeaa lähes vastapäisestä suunnasta länteen. Sieltä sopii tähtyä myös Villa Lantea.

Villa Medici puutarhoineen kuvattuna paviljongin freskossa. (Kuva: Wikimedia Commons.)

Niobidit-veistosryhmä Villa Medicin puutarhassa. (Kuva: Jamie Vesterinen.)

Villa Medicin puutarhan puoleinen fasadi. (Kuva: Jamie Vesterinen.)

(Lisää kuvia sivulla 23.)

Uutta kirjallisuutta

Toim. Jamie Vesterinen

Käännöskirjallisuutta

Gregorius Suuri, *Pastoraalisääntö: Laulujen laulun selitys: Kirje Leanderille*. Suom. Miikka E. Anttila. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 304. Suomalainen Teologinen Kirjallisuusseura 2023. 221 s.

Maurice of Kirkham – Herbert of Bosham, *Salome and the Kin of Jesus: The treatises of Maurice of Kirkham and Herbert of Bosham*. Edited and translated by Constant J. Mews & Antti Ijäs. Pontifical Institute of Mediaeval Studies 2024. cxxx + 226 s.

Hugh Metel, *The Letters of Hugh Metel*. Edited and translated by Constant J. Mews & Seppo Heikkinen. Boydell & Brewer 2024 (tulossa).

Titus Livius, *Ab urbe condita XXV: Hannibalin sota: Suuria menetyksiä*. Suom. Maija-Leena Kallela – Ylermi Luttinen. Basam Books 2024.

Titus Livius, *Ab urbe condita XXVI: Hannibalin sota: Kaupunkien murit järkkyvät*. Suom. Maija-Leena Kallela – Ylermi Luttinen. Basam Books 2025 (tulossa).

Plautus, *Amfitryon: Casina: Cistellaria: Curculio: Mercator: Mostellaria*. Suom. Sami Jansson – Arto Kivimäki. Teos 2024. 835 s.

Mikael Psellos, *Bysantin hovimies: Elämäni keisarivallan kulisseissa*. Suom. Paavo Hohti. Gaudeamus 2024. 397 s.

Tuomas Akvinolainen, *Jumalan olemassaolo, ominaisuudet ja toiminta*. Suom. Toivo J. Holopainen. Gaudeamus 2023. 510 s.

Tietokirjallisuutta

Marke Ahonen – Mika Perälä – Ville Vuolanto (toim.), *Antiikki ja me: Miksi antiikintutkimusta tarvitaan*. Gaudeamus 2024. 350 s.

Björn Forsén – Antti Lampinen (toim.), *Oriental Mirages: Stereotypes and Identity Creation in the Ancient World*. Oriens et Occidens 42. Franz Steiner Verlag 2024. 341 s.

Björn Forsén – Giovanni Salmeri – David Shankland (toim.), *The Long March of Archaeology in the Eastern Mediterranean: Political and Cultural Entanglements*. Ricerche sul Mediterraneo antico 1. Edizioni Quasar 2024. 224 s.

Alessandra Giannotti – Manuel Rossi – Maurizio Sangalli (toim.), *Baldassarre Turini: Tra la Toscana dei Medici e la Roma di Raffaello: Politica, arte, riformismo religioso (1513–1543)*. Acta Instituti Romani Finlandiae 51. Institutum Romanum Finlandiae 2023. 308 s.
(<https://irfrome.org/wp-content/uploads/2024/03/ACTAIRF51.pdf>)

Marja-Leena Hänninen, *Naisia vallan kulisseissa: Antiikin Rooman ensimmäisen keisaridynastian naiset*. Otava 2024. 427 s.

Liisa Kaski, *Antiikin jumalattaret*. Kuvittanut Apila Pepita. SKS Kirjat 2024. 139 s.

Anni Maria Laato (toim.), *Kohti vapautta: Varhaiskristillisiä tulkintoja vapaudesta, unista ja maailmankuvasta*. Studia Patristica Fennica 21. Suomen Patristinen Seura 2023. 211 s.

Christian Laes – Ville Vuolanto (toim.), *A Cultural History of Youth in Antiquity*. A Cultural History of Youth 1. Bloomsbury 2023. 264 s.

Tommi P. Lankila, *Antiikin viimeinen keisari: Kaarle Suuri ja läntisen Euroopan muotoutuminen antiikista keskiajalle*. Gaudeamus 2023. 336 s.

Otto H. Linderborg, *Socrates and his Demise: An Examination of the Historical Figure*. Routledge 2025 (tulossa).

Jan Lund, *Faaraoiden Egypti selkokielellä*. Oppian 2025 (tulossa).

Jan Lund, *Rooman valtakunta selkokielellä*. Oppian 2025 (tulossa).

Leonardo Magionami – Susanna Niiranen – Marianne Pade – Bernd Ruling – Raija Sarasti (toim.), *Medicina Mentis: Essays in Honour of Outi Merisalo on the Occasion of her Sixty-Fifth Birthday 9 May 2024*. Nordic Journal of Renaissance Studies 22. 2024. 479 s.
(https://www.njrs.dk/22_2024/NJRS_22_2024_MedicinaMentis.pdf)

Emilia Mataix Ferrándiz – Antonio Lopez Garcia – Anthony Alvarez Melero – Diego Romero Vera (toim.), *Law and Power: Agents of Social and Spatial Transformation in the Roman West*. Impact of Empire 49. Brill 2024.

Tuomo Nuorluoto, *Latin Female Cognomina: A Study on the Personal Names of Roman Women*. Commentationes Humanarum Litterarum 146. Societas Scientiarum Fennica 2023. 529 s.
(<https://edition.fi/societasscientiarum/catalog/view/657/798/3339-1>)

Leena Pietilä-Castrén, *Hyperboreasta etelään ja takaisin*. Grifos / Electronic Publications of the Finnish Institute at Athens 2. Finnish Institute at Athens 2023. 116 s.

(<https://edition.fi/finnishinstituteathens/catalog/book/889>)

Robin Rönnlund, *Habbo G. Lolling at Melitaia: The Antiquities of an Ancient City through the Lens of Two 1882 Notebooks*. Grifos / Electronic Publications of the Finnish Institute at Athens 3. Finnish Institute at Athens 2024. 31 s.

(<https://edition.fi/finnishinstituteathens/catalog/book/888>)

Asko Sahlberg, *Pompeius*. Like 2024. 463 s.

Minna Silver, *Sinube egyptiläisen maailma arkeologin silmin*. SKS 2024. 317 s.

Muuta

Anne Carson, *Punaisen omaelämäkerta* (Autobiography of Red, 1998). Suom. Kristiina Drews. Poesia 2024 (tulossa). 170 s.

Björn Forsén – Maria Martzoukou (toim.), *Sota on valetta ja petosta: Suomalaisia kokemuksia Kreikan ja Turkin välisestä sodasta 1897*. Enostone 2023. 267 s.

Friedrich Hölderlin, *Hyperion eli Kreikan erakko*. Suom. Pirkko K. Holmberg. Faros 2024. 334 s.

Markku Kailaheimo, *Contra Augustinum pro Hippocrate: Filosofis-teologisia esseitä*. Atrain & Nord 2024. 115 s.

Scott Samuelson, *Rooma: Hyvän elämän kaupunki*. (Rome as a Guide to the Good Life: A Philosophical Grand Tour, 2023). Suom. Tapani Kilpeläinen. Niin & Näin 2024. 284 s.

Saila Susiluoto, *Akheron*. Otava 2024. 96 s.

Mahdollisista puutteista tai tulossa olevista kirjoista pyydetään ilmoittamaan Folium Classicumin toimitussihteerille.

Syksyllä 2023 palkitut ylioppilaat

Latina, laajempi lyhyt oppimäärä, laudatur

Julia Alexandra Berg

Helsingin normaalilyseo

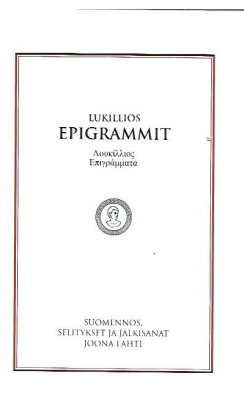
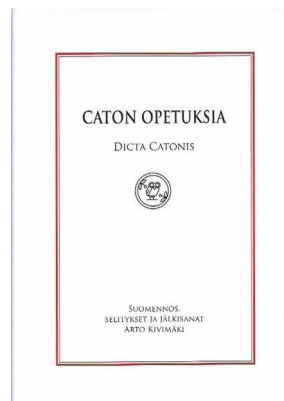
Onni Albin Oleksi Ojajärvi

Helsingin normaalilyseo

Latina, lyhyt oppimäärä, eximia

Alina Lijie Josefiina Iso-Junno

Kuopion klassillinen lukio

Kirjapalkintona on jaettu Arto Kivimäen suomentamia *Caton opetuksia* sekä Joonas Lahden suomentamia Lukillioksen *Epigrammeja*.

Keväällä 2024 palkitut ylioppilaat

Latina, laajempi lyhyt oppimäärä, laudatur

Tarutuuli Maria Aronen	Järvenpään lukio
Matias Mikko Juhani Mäkinen	Helsingin normaalilyseo

Latina, lyhyt oppimäärä, laudatur

Joonas Matias Aalto	Tampereen klassillinen lukio
Okko Julius Berry	Tampereen klassillinen lukio
Neea Emilia Elisabet Lahtinen	Turun klassillinen lukio
Ilta Emilia Louhivuori	Sibelius-lukio
Veikka-Julius Verner Peltonen	Tulliportin normaalikoulu
Roosa-Orvokki Josefiina Juuma	Kuopion taidelukio Lumit
Tiia Aino Annikki Poussu	Oulun suomalaisen yhteiskoulun lukio
Iina-Avene Matilda Järvinen	Tikkurilan lukio
Miska Ruu Eeri Kupila	Turun suomalaisen yhteiskoulun lukio

Latina, lyhyt oppimäärä, eximia

Leia Linnea Lönnfors	Turun klassillinen lukio
Roope Juhani Vuorilehto	Turun klassillinen lukio
Tomas Jiri Valteri Koskinen	Tampereen klassillinen lukio
Siiri Sofia Hyvärinen	Kuopion klassillinen lukio
Kaapo Uno Eemeli Nissi	Oulun lyseon lukio
Nooa Veikka Juhana Hartikainen	Helsingin normaalilyseo
Emma Olivia Vilhelmiina Hepola	Järvenpään lukio
Joakim Otto Fredrik Lesonen	Punkalaitumen lukio

Forum Classicum – Kansainväliset latinapäivät Tampereella 22.–23.10.1994

Olli Salomies

Lokakuussa 1994 järjestettiin Tampereella tilaisuus, jollaista en uskoisi enää voitavan järjestää Suomessa. Kuten otsikostani käy ilmi, viittaa kansainvälisiin latinapäiviin, joiden tarkoituksena oli olla suuri yleisöta-
pahtuma, ”jonka kohderyhmänä olisivat kaikki latinan kielestä ja siihen liittyvästä kulttuurista kiinnostuneet” (apulaisrehtori Pasi Takala alla mainittavassa kirjasessa s. 6). Tapahtumasta on (tätä kirjoitettaessa) muutaman viikon päästä kulunut 30 vuotta, ja siksi on mielestäni sopivaa muistella sitä *Foliumissa*. Huomionarvoista kaksipäiväisessä tapahtumassa oli paitsi ohjelman laajuus ja esitelmöitsijöiden korkea taso myös se, että sen taustalla ei ollut esim. Klassillis-filologinen yhdistys tai yliopistollinen laitos, vaan Tampereen Klassikot r.y., jonka jäsenkunta muodostuu Tampereen Klassillisen lyseon (”Klasun”) entisistä oppilaista. Muun muassa (mutta ei ainoastaan) siitä päätellen, että avajaispuheen piti silloinen opetusministeri Olli-Pekka Heinonen, että Tampereen kaupunki järjesti tilaisuuden kunniaksi vastaanoton kaupungintalolla ja että sillä oli useita merkittäviä sponsoreita, yhdistyksellä oli (ja toivottavasti on edelleen) Tampereella ja sen kulttuurielämässä näkyvä asema.

Itselläni oli tapahtuman järjestämisessä pieni rooli siksi, että yhdistys halusi saada tukea järjestelyihin myös Latinan kielen opettajien yhdistykseltä ja KFY:ltä. Siksi osallistuin yhdessä Norssin latinan lehtorin Matti Ojan kanssa kylmänä maaliskuisena lauantaina 1994 Tampereella Klasun tiloissa neuvotteluihin tamperelaisten kollegojemme kanssa. Siellä sovimme muun muassa, että minä järjestäisin tilaisuuteen puhujat Virossa ja Saksasta; Tarton yliopistosta tuli

klassillisen filologian professori Anne Lill ja Kölnin yliopistosta latinan professori Wolfgang Dieter Lebek. Lebekin matkan rahoitti Suomen Akatemia; hän piti myös Helsingin yliopistossa esitelmän. Tampereen Klassikot ry. oli itse yhteydessä Pietari-säätiöön, joka rahoitti venäläisten luennoitsijoiden saapumisen Tampereelle. Jos saan tässä yhteydessä mainita henkilökohtaisen muiston, muistan keskustelleeni kaupungin vastaanotolla professori Leonid Zhmudin, kreikkalaisen filosofian ja erityisesti pythagoralaisuuden tuntijan kanssa. Hän piti Tamperella esitelmän Pietarin klassillisesta koulusta, jota hän oli ollut mukana perustamassa. Hieman haikealla mielellä muistelen, miten vielä vuonna 1994 ajateltiin, että Suomen ja Venäjän antiikin harrastajilla ja -tutkijoilla voisi tulevaisuudessa olla paljon läheistä yhteistyötä.

Onnistuneella tapahtumalla, jolla oli runsas yleisö, oli ohjelmalehtinen neljällä kielellä, myös latinaksi, mutta vuonna 1996 Pasi Takala toimitti Tampereen Klassikot r.y.:n kustantaman 79-sivuisen kirjasen, joka sisältää Takalan artikkelin tapahtuman syntyvaiheista ja sen sisällöstä, tapahtuman ohjelman latinaksi, lukuisten esitelmien tekstit sekä liitteitä (esim. tapahtumassa jaettua latinankielistä materiaalia) ja kuvia. Lainaan alla otteita Takalan artikkelista ja lisäksi loppuun tapahtuman ohjelman.

”Syksyllä 1993 Tampereen Klassikoiden keskuudessa syntyi ajatus kansainvälisten latinapäivien järjestämisestä Tampereella. Järjestelyihin päätettiin pyytää mukaan myös Latinan opettajien yhdistys ja Klassillis-filologinen yhdistys. Maaliskuussa 1994 näiden kolmen yhdistyksen edustajat ko-

koontuivat Tampereen klassillisella koululla – –. Forum Classicum päätettiin järjestää suurena yleisötapatumana, jonka kohde-ryhmänä olisivat kaikki latinan kielestä ja siihen liittyvästä kulttuurista kiinnostuneet. – – Tampereen kaupunki oli myös merkittävä taustatukemme – kiitos siitä kaupungin kanslialle sekä viestintäpäällikkö Jari Seppälälle ja kulttuuritoimenjohtaja Lassi Saressalolle. Valtiovaltaa Forum Classicumissa edusti opetusministeri Olli-Pekka Heinonen, joka on itsekin aktiivinen latinan kielen harrastaja. Ohjelmalehtinen palveli yleisöä neljällä eri kielellä. – – Latinankielistä ohjelmalehtistä ovat keräilijät kyselleet vielä Forumin jälkeenkin. – –

Professori Teivas Oksala käänsi Tampereen matkailuesitteen latinaksi, ja Tampereen kaupunki julkaisi sen. Kyseisen matkailuesitteen avulla julkisuuskyynnys ylittyi tiedotusvälineissä moneen kertaan ennen Forum Classicum -tapahtumaa. Olihan latinankielinen matkailuesite ilmeisesti ainutlaatuinen koko maailmassa. Lauantaina 22.10.1994. Tampereen yliopistolla pidetyn ohjelman juonsivat filosofian tohtori Vappu Inkeri Pyykkö Turun yliopistosta ja lehtori Erkki Palmen Jyväskylän yliopistosta.

Forum Classicum – kansainväliset latina-päivät Tampereella toteutettiin lähes kokonaan talkootyönä. Kaikki mukaan pyydytyt olivat innostuneita asiasta antaen apuaan. – –. Klassillisella koululla [sunnuntaina] pidetystä paneelikeskustelusta, jossa aiheena oli latina – kirkon ja teologian kieli, teki koosteen Tampereen Klassikot ry:n puheenjohtaja Juha Pihkala. Roomalaiskatolista kirkkoa keskustelussa edusti dominikaani-isä Martti Voutilainen eikä piispa Paul Verschuren, kuten ohjelmassa on mainittu. Muilta osin ohjelma pitää paikkansa.

Latinapäiviemme viihteellisestä puolesta yliopistolla ja illanvietossa vastasivat Reine Rimon eiusque papae fervidissimi sekä Doctor Ammondnt ja tuottaja Raimo Hänninen. Reine Rimon on tiettävästi maailman

ainoa latinaksi jazzia laulava solisti, ja myös yhtyeen latinankielinen jazz-levy Variatones Horatianae Jazzicae (latinaksi kääntänyt prof. Tuomo Pekkanen) on ainutlaatuinen koko maailmassa. Doctor Ammondnt taas on ainoa, joka on levyttänyt suomalaisia tangoja ja Elvistä latinaksi (prof. Teivas Oksalan käännöksiä). Yliopistolla esiintyi myös Helsingin I Norssin togiin pukeutunut tyttöjen lauluryhmä opettajansa Ilpo Probstin johtamana.

Tampereen kaupungin vastaanotto oli Raatihuoneella. Koulutoimenjohtaja Alpo Reinivaara piti tervetuliaispuheen latinaksi. Illanvietto järjestettiin hotelli Tammerissa. Sunnuntain jumalanpalvelus Tuomiokirkossa oli vaikuttava. Antiikin kielet juhlistivat tilaisuutta. Pastorit Juha Pihkala, Vesa Fabrin ja Mauri Virtanen olivat pitäneet jumalanpalveluksen vuonna 1991 Tuomiokirkossa Klassillisen lyseon 90-vuotisjuhlassa latinan, kreikan ja suomen kielellä. Monet olivat toivoneet tätä uusintana. Nyt siihen tarjoutui oiva tilaisuus: samat papit, sama paikka ja Forum Classicum – jumalanpalvelus latinan, kreikan ja suomen kielellä – se oli vaikuttava kokemus. Samana päivänä myös Katolisessa kirkossa piispa Paul Verschurenin pitämässä latinankielisessä messussa oli runsaasti väkeä. Siellä jouduttiin jopa kantamaan kirkkosaliin lisää tuoleja väentungoksen takia. Forum Classicum osui sopivaan ajankohtaan – Suomi äänesti viikkoa aikaisemmin EU-jäsenyydesään. Latina on ollut aina vahva sideaines eurooppalaisessa kulttuurissa. Latinan kielellä ovat välittyneet arvot, käsitteet ja ideologiat. Latinan asemaa ovat vahvistaneet niin roomalaiset aseineen kuin myös kirkko ristiteineen ja renessanssi kirjan avulla.

Forum Classicum, jonka luennot ja muutakin materiaalia tässä nyt julkaisemme, onnistui erinomaisesti. Eri tilaisuuksia Tampereen yliopistolla, Klassillisella koululla, Tuomiokirkossa ja Roomalaiskatolisessa kirkossa oli kahden päivän aikana väkeä

noin 700–800 henkeä. Latinapäivät saivat osakseen paljon julkisuutta ennen kaikkea suomalaisissa tiedotusvälineissä, mutta

myös ulkomailla. YLE:n latinankielisten uutisten välityksellä tieto tapahtumastamme kuultiin ympäri maailmaa.¹ –”

PROGRAMMA

Die Saturni 22.10.1994 in Auditorio Maximo Universitatis Tamperensis

- 12.30 Inauguratio, Minister publicae instructionis Olli-Pekka Heinonen
- 13.00 Condicones linguae Latinae in Finnia
Professor Tuomo Pekkanen, Universitas Granivicensis
- 13.30 Quo loco lingua Latina in Media Europa habetur
Professor Wolfgang Dieter Lebek, Universitas Coloniensis
- 14.00 Pausa
- 14.15 Condiciones linguae Latinae in Esthonia
Profestrix Anne Lill, Universitas Dorpatensis
- 14.45 Historia institutionis classicae in Russia
Doctor philosophiae Lev Lurje, Gymnasium Classicum Petropolitanum
- 15.15 Status hodiernus institutionis classicae in urbe Petropoli
Doctor philosophiae Leonid Zhmud, Gymnasium Classicum Petropolitanum
- 15.40 Pausa cafarearia
- 16.20 Latinitas — vinculum artis medicae et pharmaciae
Medicamentarius, Magister Philosophiae Antti Randell, Tampere
- 16.40 Linguae antiquae et technica moderna
Professor Antti Niemi, Institutum Academicum Technicum Helsinkiense
- 17.10 Latinitas negotiatorum
Director Kari Ketola, Societas actionaria Repola
- 17.30 Latinitas et musica
Professor vicarius Teivas Oksala, Universitas Graniveensis
- 18.00 Finis programmatis

Die Saturni programma moderantur Doctrix Philosophiae Vappu Inkeri Pyykkö, Universitas Aboensis, et lector academicus Erkki Palmén, Universitas Granivicensis

- 20.00 Convivium vespertinum in deversorio Tammer
- Aliud programma Latinum
  - REINE RIMON EIUSQUE PAPAE FERVIDISSIMI iazze concinunt
  - Tango Latine cantat doctor Jukka Ammond

Dic Dominico 23.10.1994

- 10.30 Missa Latina (in Ecclesia Catholica, quae sita est in Amurinkuja 21)
Episcopus Paul Verschuren, Ecclesia Catholica Romana
- 10.30 Status hodiernus Latinitatis academicae (in Schola Classica)
Docens Unto Paananen, Universitas Ouluensis
- 11.00 Aqua et mare apud Horatium (in Schola classica)
Professor emeritus Rolf Westman, Academia Aboensis
- 11.30 Pausa
- 12.30 Missa sollemnis Latine et Graece et Finnice celebrata
(in Templo Cathedrali Tamperensi)
Juha Pihkala, Vesa Fabrin, Mauri Virtanen
- 13.30 Cafea ab ecclesia ministrata (in Schola Classica)
- 14.30 Colloquium: ”Latinitas — lingua ecclesiae et theologiae”
(in Schola Classica)
Archiepiscopus Johannes, Ecclesia Orthodoxa, Episcopus Paul Verschuren, Ecclesia Catholica Romana
Praepositus Voitto Silfverhuth, Ecclesia Euangelica Lutherana Tamperensis, Professor adiunctus Reijo Työrinoja, Universitas Helsinkiensis
Praeses: Consiliarius ecclesiasticus Risto Cantell.
- 16.00 Finis Fori Classici. Verba conclusoria. Doctor theologiae Juha Pihkala. Classici Tamperenses, Sodalitas registrata

Forum Classicum instituerunt Classici Tamperenses, Sodalitas registrata, Societas praeceptorum linguae Latinae, Societas classica philologica.

Pasi Takala (toim.) *Forum Classicum. Kansainväliset latinapäivät Tampereella 22.-23.10.1994*. Tampereen Klassikot ry. 1996.

¹Ks. s. 22 tässä lehdessä. Toim. huom.

Antiikintutkimuksen tulevaisuus maassamme (2.4.1970)

†*Holger Thesleff*
Toim. Antti Ijäs

Optimistisesti katsoen tämän päivän klassikolla ei ole aihetta varsinaiseen epätoivoon. Koululatina tulee todennäköisesti säilymään jossakin muodossa. Yliopistoissa tulevat latina ja kreikka ja antiikin historia luonnollisesti säilymään, ja niin ikään ilmeisesti jonkinlaiset pro-kurssit tai niitä vastaavat antiikkiin liittyvät perusvaatimukset eräissä muissa aineissa. Ja ennen kaikkea: kansainvälisellä tasolla kukoistaa antiikintutkimus ennennäkemättömällä voimalla, eikä ainoastaan ns. lännessä, vaan myös sosialistisissa maissa, Afrikassa, Etelä-Amerikassa, Japanissa.

Se klassikko, joka ei halua filosofoida antiikin elinehdoista tässä uljaassa uudessa maailmassamme, voi siis rauhallisesti jatkaa työtään ensi tilassa, tai jos hän pyrkii virkaan tai toimeen, sellainen yleensä löytyy sille, jolla on riittävästi sisua. Ja masentuneina hetkinä hän voi elättää toiveta, että yhteiskunnan nykyinen kunnioitus tiedettä kohtaan tulee yhä kasvamaan, ja ehkä sitäkin toivetta, että humanismilla kenties on loistava tulevaisuus vaurastuvassa ja rentoutuvassa yhteiskunnassa. Tätä pitemmälle hänen ei tarvitse ajatella.

Silti tilanne on epäilemättä huolestuttava. En aio luetela erikseen syitä miksi se on huolestuttava. Mutta pyydän esittämään henkilökohtaisen käsitykseni siitä, mitä mahdollisesti voisimme itse tehdä luodaksemme nykyoloissa mahdollisimman hyvät edellytykset klassillisten opintojen kartuttamiselle. Esitän näkökantani väheksymättä sitä, mitä jo on tehty, mainitsematta niiden nimiä, joiden ajatuksia lainaan (sillä klassikkojemme joukossa on paljon aktiivisempia antiikin esitaistelijoita kuin minä), ja täysin tietoisena siitä, etten sano mitään varsinaisesti

uutta. Kysymys on kai lähinnä siitä, mitä halutaan korostaa, mitä ei, mikä on katsottava tärkeäksi, mikä ei, ja siihen kysymykseen keskustelu toivottavasti antaa vastauksen.

Teoriassahan antiikkia harrastetaan neljällä sektorilla, joita lyhyiden vuoksi nimitän seuraavasti:

- 1) yleisö
- 2) koulu
- 3) yliopistollinen opetus
- 4) tutkimus

Näiden välillä esiintyy, tai pitäisi esiintyä, vuorovaikutusta. Koulusektoriin en aio puuttua tässä. Se muodostaa oman ongelmakenttänsä, johon meillä on nykyään hyvin pieniä mahdollisuuksia vaikuttaa suoraan; sanoisin vain, että jos muut sektorit saadaan toimimaan tyydyttävästi, koulusektorillakin on parempia edellytyksiä toimia. Yleisösektori ei myöskään kuulu varsinaiseen aiheeseeni. Se vaatii kuitenkin muuttaman sanan tässä.

Yliopistomiehillä (ja -naisilla) on vanhaan taipumus olla välittämättä yleisön mielipiteistä. Tämä käy tavallisesti hyvin silloin kun yliopistolla on yleisön luottamus, kun yleisö tai yleisön mielipiteistä riippuvat vallanpitäjät uskovat, että yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa harjoitettu tiede on mielekästä ja koituu yhteiskunnalle jotenkin hyödyksi. Nyt uhkaa kuitenkin vaara, että yhä suuremmat ryhmät asioista määrääviä kansalaisia tulevat asettamaan antiikintutkimuksen mielekkyyden kyseenalaiseksi, ja jollemme silloin tee mitään PR:n parantamiseksi, tulee meidän olemaan entistä vai-

keampi saada määrärahoja, puhumattakaan uusista viroista ja toimista (niin kuin on käynyt esim. Ruotsissa). Ja muutenkin on humanistisen tieteen eristäytyminen aina arveluttavaa.

Eräs osaratkaisu on tässä tietenkin tehostettu, järkevä *popularisointi*. Suhteellisen harvalla klassikolla on aikaa, halua ja kykyä tietensä popularisointiin, mutta kenties aikaa, haluja ja kykyjä löytyy tähänastista enemmän, jos asian tärkeys tiedostetaan pysyvästi. Siitä, minkälaista popularisointia tarvitaan, olisi syytä keskustella erikseen (ajattelun esim. kurssikirjoiksi soveltuvien teosten tarvetta, kulttuurimatkaoppaita Italian ja Kreikan kävijöille jne.). Olisi hyvä saada aikaan erikoinen toimikunta tai elin, joka laatisi suuntaviivoja tällaiselle toiminnalle. Sama elin voisi valjastaa uudelleen erään vanhan keppihevoseni, tarkoitan kysymystä antiikin huomattavien tekstien tehostetusta *suomentamisesta* ja julkaisemisesta kätevinä, halpahintaisina sarjoina. Kaiken tämän toiminnan eräänä päämääränä olisi saattaa ajatteleva yleisö havaitsemaan, että antiikissa ei ole ainoastaan sitä mitä ”vanhempi polvi” on siitä löytänyt, vaan että se antaa jokaiselle polvelle ja makusuunnalle jotakin, ja ennen kaikkea, että antiikki muodostaa monisäikeisen, moniulotteisen kokonaisuuden, jota kannattaa tutkia sen itsensäkin vuoksi, ja johon kannattaa eläytyä rikastukseen. Näin suuria sanoja olisi tietenkin vältettävä. Niin ikään olisi vältettävä määrättyjen aspektien korostamista toisten kustannuksella. Antiikista ei saisi tehdä pelkkää marmoriam tai mytologiaa tai marssivia legioonia sen enempää kuin kansan tai orjien sortoakaan tai kielioppia tai metriikkaa. Voitetaan nähdäkseni paljon, jos yleisösektorilla herätetään tietoisuus siitä, että on lukuisia eri syitä, miksi yliopistoissa harrastetaan antiikkia, että eräs perussyy on juuri rikas *monipuolisuus*, ja että antiikintutkija ei välttämättä ole taantumuksellinen romantikko tai eskapisti tai suhteellisuudentajunsa kadottanut pedantti. Lyhyesti sanoen, meil-

lä on nyt suurempi vastuu kuin koskaan ennen yleisösektoriinkin nähden.

Mutta ydinsektorit ovat kuitenkin nykyoloissa yliopistollinen opetus ja tutkimus. Erinäisistä syistä johtuen (ajattelen mm. persoonallisia tekijöitä, onnellisia opettajan ja oppilaiden konstellaatioita, ja Villa Lantea) maamme olot tarjoavat useita perusedellytyksiä hyvälle toiminnalle näillä sektoreilla. Vaikeudet ovat ennen kaikkea taloudellista laatua. Jos rahaa olisi riittävästi, niin että saattaisimme taata toimeentulon kaikille lupaaville nuorille ja vanhemmille tutkijoille, ei antiikin yliopisto- ja tutkimussektoreilla olisi Suomessa mitään hätää.

Rahasta määräävät yleensä klassikkojen ulkopuoliset piirit, ja siksi otinkin puheeksi yleisösektorin tärkeyden. Valitettavasti tavallinen klassikko on ainakin yhtä haluton ja kyvytön taistelemaan rahasta kuin popularisoimaan tiedettäkään. Mutta ehkä haluja ja kykyjä voidaan tässäkin jossain määrin aktivoita, jos löytyy suuntaviivoja järkevälle toiminnalle.

Ennen kuin voimme lähteä vaatimaan lisää rahaa, olisi kuitenkin mielestäni katsottava, millä tavoin antiikkia koskevaa yliopistollista opetusta ja tutkimusta voitaisiin kenties tehostaa tai laajentaa tai yleensä muuttaa niin, että ne täyttävät paremmin ne mielekkyyksivaatimukset, joita epäilemättä on asetettava näillekin sektoreille. Parantamisen varaa on tietenkin aina, sen uskon kaikkien myöntävän. Vaikeampi taitaa olla päästä edes jonkinlaiseen yksimielisyyteen oikeasta terapiasta.

Antiikin kompleksisuus on tärkeä tosiasia: se on sekä velvoitus että taakka. Opetus- ja tutkimuskohteiden ja metodien kirjavuus merkitsee opettajan, oppilaan ja tutkijan laajaa valinnanvapautta. On äärimmäisen tärkeä, kuten jo totesin, että antiikkia pystytään katsomaan lukuisilta eri näkökulmilta ja lukuisin eri tavoin. Mutta toisaalta antiikin kompleksisuudesta johtuu, että erikois-

tuminen ei ole suotavaa ennen tutkija-astetta. Yleensäkin humanisti ei saisi erikoistua niin varhain kuin ns. eksaktisen tieteen harjoittaja: humanismi edellyttää yleisnäkemyksiä, kypsyyttä ja kokemusta pikemminkin kuin määrätyn metodin hallintaa tai syventymistä määrättyyn problematiikkaan. Tämä koskee nimenomaan antiikin harrastajaa tai tutkijaa. Olisi ehkä eduksi, jos meillä, niin kuin Saksassa, olisi pelkästään ”klassillisen filologian” (tai mieluummin antiikintutkimuksen) oppituoleja, ja vastaavasti kaikilta, jotka antavat opetusta tämän yleisalan puitteissa, vaadittaisiin korkeat arvosanat sekä latinassa että kreikassa.

Vaatimuksesta ei saisi mielestäni muutenkaan tinkiä korkeamman opetuksen puitteissa. Meillä ei onneksi ole sitä kulttuuripoliittista ongelmaa, että pitäisi mahdollisimman nopeasti kouluttaa ylioppilaita palvelemaan yhteiskuntaa. Näkisin että pitkällä tähtäimellä luultavasti voitamme enemmän, jos, samalla kuin yritämme pitää tutkimustamme mahdollisimman korkealla kansainvälisellä tasolla, pyrimme kouluttamaan harvoja mutta hyviä klassikoita. Jos vaatimukset pysyvät ankarina, on kenties toivetta, että muiden aineiden edustajien kunnioitus antiikintutkimusta kohtaan pysyy ennallaan tai kasvaa, että on parempia edellytyksiä saada lisää tutkijan- ja assistenttitoimia (palaan tähän kysymykseen), että tarjolla olevat toimet todella riittävät klassikoiksi antautuville, ja että ankarat vaatimukset sinänsä kannustavat lahjakkaita opiskelijoita. Pitäisikö nyt sellaiselta opiskelijalta vaatia kreikkaa, joka haluaa ottaa arvosanan latinassa voidakseen esim. äidinkielen ohella opettaa koulussa latinaa muutaman viikkotunnin? Oikeastaan pitäisi, vaikka myönnettäessä, että siihen voidaan tuskin ilman muuta mennä. Joka tapauksessa olisi kreikka katsottava lisämeriitiksi, samoin kuin latina on aina katsottava lisämeriitiksi gresistille.

Varsinaisella tutkimussektorilla taas olisi nähdäkseni hyvä, jos yleensä pyrkisimme

pitkäjännitteisiin tutkimussuunnitelmiin, jotka toteutettaisiin *ryhmätyönä*, ja joiden mielekkyydestä ja ”hyödyllisyydestä” ei ole epäilystä. Tässä tarvitaan koordinoitua (myös kansainvälisellä tasolla), perusteellista harkintaa ja (valitettavasti) jonkin verran luopumista humanistin perinteellisestä individualismista.

Olen tässä ensi sijassa ajatellut varsinaisia klassillisia opintoja ja antiikintutkimusta erillisenä akateemisenä toimintahaarana. Nyt kuitenkin yliopistollisella antiikinharastuksella on toinenkin puoli, joka on vähintään yhtä tärkeä kuin korkeampi opetus ja tutkimus, nimittäin *yhteys muihin aineisiin*: toisaalta se, että antiikki on elimellinen osa omaa taustaamme, ja että jokaisen, joka pyrkii tajuamaan tämän taustan, on tiedettävä jotakin antiikista ja sen kielistä (puhumattakaan erikoistarpeista kuten romanistilta vaadittavasta latinasta tai teologilta vaadittavasta kreikasta); ja toisaalta se, että antiikintutkimus voi toimia muiden aineiden aputieteenä tai käyttää muita aineita aputieteenään. Yhteys eri aineiden välillä riippuu tietenkin suuressa määrin henkilöllisistä tekijöistä; uskon, että kaikki klassikot tekevät parhaansa laajentaakseen tätä yhteistyötä. Poikkitieteellisistä tutkimusohjelmista kannattaisi ehkä keskustella erikseen; niihin en halua tässä yhteydessä kajota. Sen sijaan pyydän lausua henkilökohtaisen mielipiteeni muiden aineiden opiskelijoille annettavasta antiikkia koskevasta opetuksesta.

Onneton pro-kysymys on vain eräs tähän asetelmaan liittyvästä ongelmasta. Jos nyt lähdetään siitä, että eri aineiden edustajat määräävät erikseen mitä osia antiikista he sisällyttävät kurssivaatimuksiinsa, niin kuva on tosin varsin kirjava, mutta ei sentään ihan lohduton klassikon silmillä katsoen. Mitä enemmän kursseja, ja myös vaihtoehtoisia kursseja, sitä parempi. Olisi vain ehdotettava lisää kursseja ja valvottava että pätevät klassikot (tai antiikkiin hyvin perehtyneet henkilöt) todella pääsevät antamaan

tätä opetusta, joko yksin tai yhteistoimimassa muiden aineiden opettajien kanssa.

Tällaiset erikoiskurssit ovat tosin vain pikunäpertelyä, joka ei voi taata toimeentuloa klassikoille eikä tulevaisuutta klassillisille opinnoille. Mutta niitä voitaisiin ehkä täydentää erällä järjestelmällä, joka käsittäkseni avaisi uusia mahdollisuuksia. Tarkoitan yleistä *antiikin kulttuurin peruskurssia*, johon liittyisi latinan ja kreikan alkeet (sitte että kurssin suorittanut pystyisi sanakirjan avulla vertaamaan käännöstä alkutekstiin) sekä katsaus antiikin jälkivaikutukseen. Tämä saisi olla (luentoina laskettuna) vuoden kestävä kurssi, esim. 4 tuntia viikossa, ja se korvaisi huomattavan osan latinan ja kreikan approbaturia, jos asianomainen haluaisi jatkaa klassillisia opintoja. Ylellisyyttä tämä olisi, ja montakaan osanottajaa ei tarvitse odottaa alkuaikoina, vaikka eräiden muiden aineiden edustajat suostuisivatkin ottamaan sen vaihtoehtona kurssivaatimuksiinsa. Mutta järkevästi kokoonpantuna tällainen kurssi saattaisi pelastaa joitakin antiikinharastuksen perustraditioita. Ja vähitellen, sivistysarvonsa ansiosta, se saattaisi vetää puoleensa enemmän humanisteja, ehkä muitakin, sitä mukaa kuin toisaalta yhteiskunta ”rentoutuu” (jos rentoutuu) ja toisaalta varmasti kiristyvä kilpailu vaatii lisää meriittejä (sillä on vaikea kuvitella niin politisoitua tai niin teknokraattista yhteiskuntaa, että yleissivistyksen meriittiarvo kokonaan katoaisi).

Jos tällaisia, tai muita realistisempia toimintalinjoja löytyy, olisi harkittava rahapuolta ja *opettajien ja tutkijoiden toimia*. Koska klassillisia kieliä varsinaisesti opiskelevien lukumäärä tulee todennäköisesti laskemaan, ei kannata asettaa erikoisen suuria toiveita vakinaisten opetusvoimien lisäämiseen ensi tilassa (paitsi tietysti erikoistapauksissa). Sen sijaan olisi aina muistettava, ja korostettava ulospäin, että klassilliset aineet ovat sikäli erikoisasemassa humanististen aineiden joukossa, että tutkimussektori on pakosta

tavattoman laaja ja tärkeä. Jos pystymme osoittamaan jatkuvasti kansainvälisestikin painavia tuloksia tällä sektorilla, ja samalla osoittamaan hyvän tutkija-aineksen olemassaoloa, ja yleensäkin vitaalisuutta (mielekästä vitaalisuutta) kaikilla sektoreilla, niin voimme ryhtyä äänekkäämmiin vaatimaan lisää apurahoja ja tutkijatoimia. Antiikintutkimus on sentään aika halpaa tiedettä (nimenomaan jos opimme kirjoittamaan vielä lakonisemmin) verrattuna siihen, mitä maamme tieteellinen toiminta kaikkine laitoksineen ja laitteineen maksaa. Tässä yhteydessä tulee Villa Lantekin mukaan kuvaan, ja erinäiset yliopistojen ulkopuoliset tutkimissuunnitelmat.

Olen kauan uneksinut jonkinlaisesta Suomen antiikintutkimuksen *yhdyselimestä*, kulttuuripoliittisesta aivotrustista, foorumista, valtuuskunnasta, johon kuuluisi klassillisten aineiden varsinaisten professoreiden lisäksi joukko eri sektorien ja klassikkoryhmien edustajia. Tämän foorumin tehtävänä olisi valvoa antiikin tuntemuksen kartuttamista yleisösektorilla (kuten äsken vihjasin), ja edelleen valvoa klassikkojen etuja kaikilla sektoreilla koko antiikintutkimusta silmälläpitäen, valvoa stipendiasioita ja uusien toimien perustamista ja täyttämistä, ehdottaa tutkintovaatimusten yhdenmukaistamista, laatia tutkimussuunnitelmia, ehkä esittää julkaisujen esikritiikkiäkin, miksei valvoa kirjastojen kirjahankintojakin – yleensä siis valvoa, arvostella ja ehdottaa suuntaviivoja toiminnalle. Klassillis-filologinen yhdistys maksakoon matkakulut. Foorumin kannanotot (kaikkine eriävine mielipiteineen!) olkoot sitten ohjeina muille, niillekin, jotka mieluummin kulkevat omia teitään.

Tämä on ollut vakavaa, osittain huolestuttavaa leikkiä omilla ja muiden ajatuksilla, kuten varmaan monet ovat huomanneet. Sanon, niinkuin Platon, että todellista parannusta voidaan odottaa vasta silloin kun johtajat muuttuvat filosofiiksi tai filosofit

johtajiksi; ja tiedän, niinkuin Platonkin tiesi, että tämä ei maallisissa oloissa tapahdu.

Lopetan kuitenkin tekemällä erään konkreettisen ehdotuksen. Ehdotan, että yhdistys asettaa toimikunnan pohtimaan niitä asioita, jotka tämän illan keskustelussa kiteytyvät tärkeiksi, ja laatimaan toimintasuunnitelman, jos sellainen katsotaan tarpeelliseksi.

Toimikunnan kokoonpano saisi olla mahdollisimman monipuolinen, joten tavanomainen kolmen hengen kollegio ei riitä; viisi on käsittääkseni minimi.

Tämä 2.4.1970 päivätty teksti oli alun perin laadittu alustukseksi Klassillis-filologisen yhdistyksen 21.4.1970 järjestämään keskustelutilaisuuteen.

Nuntii Latini

”Symposium Latinum internationale, quod Forum Classicum appellabatur, septimana vergente in urbe Finniae Tampere est factum. In conventu biduano de condicionibus linguae Latinae in Europa hodierna disceptabatur, sed inter orationes etiam acroamata musica Latine fiebant. Symposium inauguratum est a ministro institutionis publicae Olli-Pekka Heinonen. Missam Latinam in ecclesia catholica Tamperensi celebravit Paul Verschuren, episcopus Finniae catholicus. Quantam vim lingua Latina non solum in theologia et ecclesia Christiana, sed etiam in medicina, arte technica, commercio et musica haberet, a variis oratoribus scite demonstrabatur. Hospites peregrini ex Germania, Estonia et Russia erant invitati.”

(Ote Ylen Nuntii Latini -ohjelmasta 28.10.1994,
toim. Tuomo Pekkanen.)

(Jatkoa sivulta 10.)

Villa Medicin tasanteelta avautuu henkeäsalpaava näkymä Roomaan. (Kuva: Ruslan Vesterinen)

Yleisnäkymä puutarhaan. (Kuva: Jamie Vesterinen.)

TULEVIA TAPAHTUMIA

KFY:n kokoukset

29.10.2024 klo 17–19 MA Liisa Kaski: ”Antiikin jumalattaret – pitääkö heitäkin popularisoida?” Metsätalo, B310 (sali 11) (Unioninkatu 40).

26.11.2024 klo 17–19 Prof. em. Anneli Luhtala. ”*Artes Liberales* ja *Humanitas* antiikin Roomassa”. Metsätalo, B310 (sali 11) (Unioninkatu 40).

21.1.2024 klo 17–19 FT Jasmin Lukkari. Aihe tarkentuu myöhemmin. Metsätalo, B310 (sali 11) (Unioninkatu 40).

Muita tapahtumia

Lokakuu–marraskuu 2024. FIEC (Fédération internationale des associations d'études classiques), jonka jäsenyhdistys Klassillis-filologinen yhdistys on, juhlii 75-vuotista taivaltaan verkkoluentosarjalla. Ohjelma ja linkit luentoihin löytyvät osoitteesta <https://www.fiecnet.org/75-years-fiec>.

To 7.11. klo 16–19 Juuret antiikissa. Rooman-instituutti 70 v. ja Ateenan-instituutti 40 v. Tieteiden talo, sali 104.

Tuoreimmat tiedot löytyvät aina yhdistyksen verkkosivuilta (<https://klassillisfilologinenyhdistys.wordpress.com>) sekä jäsenkirjeestä.

